

ירושלים, א' אייר תשפ"ה
יום שלישי 29 אפריל 2025

לכבוד: 1. ח"כ יואב בן צור, שר העבודה
2. מר ישראל אוזן, מנכ"ל משרד העבודה
3. עו"ד דבורה דבי ספיר, היועצת המשפטית, משרד העבודה

באמצעות דוא"ל

שלום רב,

**הנדון: עדכון סטטוס לעניין השתתפות המדינה במעונות – אברכים חייבי גיוס ששינו את עיסוקם
במהלך 2025 – התראה לפני פניה לערכאות**

מכובדי,

מרשיי, חברת אמת ליעקב בישראל בע"מ (חל"צ) וקבוצת משפחות אברכים ששינו את עיסוקם במהלך 2025, ייפו את כוחי לפנות אליכם כדלקמן:

- ביום ה-18.11.2024 ניתן פסק דין בבג"צ 58820-08-24 אמת ליעקב ואח' נ' היועצת המשפטית לממשלה ואח', והעתירות שנדונו עמו, לפיו על שר העבודה לפרסם מבחני תמיכה חדשים, התואמים את עמדת הייעוץ המשפטי לממשלה, לעניין השתתפות המדינה בתשלום שכר מעונות היום לפעוטות וכן ניתנה לתלמידי מוסדות תורניים חייבי גיוס תקופת מעבר של שלושה חודשים, עד ה-28.2.2025.
- לפי עמדת היועצת המשפטית לממשלה, המתבססת על פסק הדין בבג"צ 6198/23 התנועה לאיכות השלטון נ' שר הביטחון, (פורסם במאגרים, 25.06.2024), אין המדינה רשאית להשתתף בשכר הלימוד במעונות של ילדי האברכים חייבי הגיוס. מבחני התמיכה שפורסמו בעקבות פסק הדין בבג"צ 6198/23 תאמו את עמדת היועצת המשפטית. לפי מבחנים אלה, רק מי מבין הלומדים במוסדות תורניים שהסדירו את מעמדם מול צה"ל, זכאים להשתתפות המדינה בשכר המעונות.
- תכלית המבחנים למתן תמיכות היא "עידוד שילובם של הורים בשוק העבודה". כללי התמיכות החדשים יוצרים בעבור אברכים בגילאי 18-26, אבות לילדים, תמריץ חיובי לצאת לעבודה, להתחיל בלימודי מקצוע לקראת השתלבות בשוק העבודה, לפתוח עסק, או להשתלב בעסק קיים. תכלית זאת מושג כאשר תלמיד השוקד על תלמודו מוסיף עבודה, או לימודי מקצוע על לימודי הקודש.
- לנוכח מציאות זאת ועל מנת להתמודד עמה, בתקופת המעבר שנקבעה בהחלטת בג"צ, מספר תלמידי מוסדות תורניים חייבי גיוס, פעלו בהתאם לתמריצים שפסקת בג"צ והכללים החדשים יצרו והוסיפו עול פרנסה על לימוד תורה. חלקם התחילו לעבוד כשכירים, חלקם התחילו ללמוד במסלולי לימודים מכווני תעסוקה, חלקם פתחו עסקים חדשים, חלקם השתלבו כשותפים בעסקים של בנות זוגם.

5. ברם, כאשר פנו האבות שהתחילו הוסיפו מעשה על התלמוד והתחילו בעבודה או בלימודים אל משרד העבודה בבקשה לדווח על שינוי בתנאי זכאותם ולעדכן את דרגת זכאותם בהתאם, כולם קיבלו תשובה אחת, בזו הלשון:

מתוך הנחייה שהתקבלה מהאגף הבכיר לעידוד תעסוקת הורים, משרדינו אינו מורשה לשנות סטטוס תעסוקתי לאורך כולל החל מינואר 2025.

כלומר, אורך כולל שהחל לעבוד וללמוד וביקש לעדכן את הסטטוס שלו בהתאם, אין שומעים לו ואין מעדכנים את מעמדו החל מינואר 2025.

6. פקידי משרד העבודה הפגינו חריצות ראויה לשבח, שלא לומר להיטות מיוחדת במינה, ביישום ההנחיה. לא רק בקשותיהם של אבות לפעוטות שפתחו עסק חדש, או התחילו עבודה חדשה, הוקפאו. עוכב גם הטיפול בבקשותיהם של מי שהיו בעלי עסקים עוד לפני החלטת בג"צ מה-18.11.2024 והפעילו עסקיהם במקביל ללימודיהם, או של אברכים נכים המקבלים קצבת נכות מביטוח לאומי, ואשר זכאים לדרגת השתתפות על פי המבחנים הקיימים. כל בקשה לשנות סטטוס בהתאם למצבם סורבה במסגרת ההנחיה הגורפת שאין מעדכנים מעמדו של מי שהיה רשום כאורך.

7. הוראה תמוהה זו אינה יכולה לעמוד מכמה בחינות.

8. ראשית, ההוראה ניתנה במהלך שנת הלימודים, לאחר פרסום הכללים, ובתוך תקופת המעבר שנקבעה בפסק הדין של בג"צ. זהו "שינוי כללי משחק תוך כדי משחק", באופן שפוגע הן בהסתמכות והן בציפיות הסבירות של הורי הפעוטות ששינוי מסלול חיים על מנת לממן מסגרת לילדיהם.

9. ההורים אשר פתחו עסק, התחילו עבודה כשכירים, נרשמו ללימודים מוכרים, או השתלבו בעסקי בנות זוגם, שינו את מצבם בהסתמך על הכללים הקיימים, אשר לא מטילים כל מגבלה על שינוי הסטטוס. הטלת מגבלה כזאת עתה, שלא מכוח הכללים המפורשים אלא בהוראה עלומה של "אגף בכיר לעידוד תעסוקת הורים" פוגעת בהסתמכותם.

10. בהיבט זה ההוראה שהתקבלה מן האגף הבכיר לעידוד תעסוקת הורים סותרת את הלשון המפורשת של סעיף 5.5 למבחני התמיכה, אשר מטילה על ההורים חובה לעדכן בדבר כל שינוי בנתונים המפורטים במבחנים. הטלת החובה להודיע על שינוי בנתונים נוטעת גם ציפייה, כי משרד העבודה לא ישליך את ההודעה לסל הגריסה ויעדכן את הנתונים בהתאם להודעה.

11. שנית, לא ברור הבסיס החוקי של ההוראה המונעת עדכון סטטוס של מי שנרשמו תחילה כאברכים ושינוי את הסטטוס שלהם. מבחני התמיכה הם הנחיה מנהלית של הדרג המיניסטרילי, עליהם חתום מנכ"ל המשרד. פקידי המשרד אינם מוסמכים להמציא כללים חדשים ולתת הוראות "משלימות" למבחני התמיכה, אשר למעשה מסכלות אותם. בענייננו, ההוראה שלא לעדכן את סטטוס מבקשי התמיכות אשר התחילו לעבוד, פתחו עסק, או התחילו ללמוד חותרת הן תחת התכלית של עידוד השתלבות הורים במעגל העבודה והן תחת לשונם המפורש של הכללים.

12. ככל ששר העבודה, או מנכ"ל המשרד, סבורים כי קיימת מניעה לעדכן את הסטטוס של מי שהיו רשומים כאברכים ושינוי את מצבם, מן הראוי שהדבר יעוגן בכללים מפורשים, כתובים וחתומים

ולא בהוראה עלומה של פקיד עלום במשרד העבודה. המדיניות היא מדיניות של השר, לא של הפקידים.

13. שלישית, התנהלות זאת חותרת תחת תכליתה של תקופת המעבר. התכלית של תקופת המעבר היא לאפשר לאנשים שהסתמכו על מבחני התמיכה כפי שהיו עד להחלטת בג"צ להיערך למציאות החדשה ולכלכל את צעדיהם בהתאם לה. האברכים שהוסיפו עבודה או לימודים על תורתם, אכן פעלו בהתאם לתכליתה של תקופת המעבר ונערכו לשינוי, אך נעילת השער של משרד העבודה בפניהם הופכת את תקופת המעבר לאות מתה ומאיינת את מאמצייהם להסתגל למצב החדש.

14. רביעית, וזה העיקר, ביסוד ההנחייה האמורה עומדת הנחת מוצא לפיה מי הוסיפו על תלמודם עבודה או לימודים, אינם אלא רמאים אשר מבקשים להונות את המערכת על ידי מצג שווא של השתלבות בתעסוקה, כאשר בפועל בדעתם להמשיך להיות אברכים במשרה מלאה. הנחת מוצא זו, לפי הדיווחים בתקשורת, מקורה במשרד האוצר, אשר פקידיו הציגו בדיון שנערך ב-6 באפריל השנה.

15. ברם, על פי פסיקת בית המשפט העליון, משרד העבודה אינו רשאי להעמיד את המבקשים לשנות את הסטטוס מאברך להורה עובד, או לכל סטטוס אחר, בחזקת רמאים ולדחות את בקשתם כהנחייה גורפת ללא בדיקה פרטנית.

16. בהקשר זה אבקש להפנות את תשומת ליבכם לפסק הדין של בית המשפט העליון בבג"צ 3379/03 מוסטקי ואח' נ' פרקליטות המדינה ואח', פ"ד נח(3) 865. באותה פרשה דובר בהחלטת המדינה לשלול את ההקרה בשקילות התארים שהשיגו עובדי המדינה, שוטרים וסוהרים באוניברסיטת לטביה באמצעות למידה מרחוק. חקירת המשטרה העלתה, כי הליך הלימודים והענקת התארים היו נגועים במרמה וסטודנטים רבים לא באמת ביצעו את המטלות האקדמיות לתואר. על כן, נציבות שירות המדינה והממונה על השכר החליטו תחילה להקפיא את ההכרה בתארים אלה לשכר, ולאחר מכן לבטלה כליל.

17. בית המשפט העליון פסק, כי לא ניתן לקבל החלטה גורפת ביחס למאות ואף אלפי עובדי מדינה הנוגעים בדבר בלא עריכת בדיקה פרטנית ובלא גיבוש תשתית עובדתית לקבלת החלטה ביחס לכל אחד מהם. לא ניתן להעמיד ציבור שלם בחזקת רמאים ולקבל החלטות על סמך חזקת רמאות זאת. הדבר מכרסם בחזקת החפות, ופוגע בעקרונות המידתיות – אין מדובר באמצעים שפגיעתו פחותה ונזקה של החלטה הגורפת רב מתועלתה. כה אמר בית המשפט העליון בעניין מוסטקי:

על שום מה ייפגעו מי שאין ראיות שהתואר האקדמי אשר בידיהם הושג בדרך לא כשרה והמוחזקים כמי שקיבלוה בתום-לב? על שום מה בשל חטאם של מעטים ייפגע ציבור של אלפים? חטאם של מעטים מצדיק נקיטת סנקציה נגדם, פגיעה בהם ולא פגיעה בציבור גדול של אלפים, אשר עניינו הפרטני של כל אחד מהם לא נבחן כלל. פגיעה אחרונה זו הינה פגיעה מעבר לגדר. על אי-מידתיות של החלטה כללית החלה על רבים, אשר אינה מביאה בחשבון את הנסיבות הנוגעות לאנשים פרטניים הנמנים עם אותם רבים, ראו: דנג"ץ 4191/97 רקנט נ' בית-הדין הארצי לעבודה; ודנג"ץ 6971/98 פריצקי, עו"ד נ' ממשלת ישראל.

גם התנאי השלישי אינו מתקיים: אין מתקיים יחס ראוי בין התועלת הצומחת מהפעלת האמצעי לבין הנזק שהיא גורמת. הנזק לעותרים ולמקבלי תואר אחרים, אשר אין ראיות לפסול בהתנהגותם, הינו כבד. הנזק הוא גם במישור הכספי ובתנאי העבודה שלהם וגם בכך שהם מוחזקים כמי שדבק פגם בלימודיהם,

ואולי אף בהם אישית, ועל-כן נלקח מהם מה שהם היו ראויים לו ביחסי העבודה שלהם עם מעסיקתם – המדינה. הם ניזוקים לכאורה על לא עוול בכפם, כיוון שאין טענה לגבי התנהגותם באופן אישי. למעשה, הם סופגים כולם עונש קולקטיבי שהנזק בצדו רב ביותר.

18. דברים אלה יפים אף לענייננו. מדוע ייפגעו אנשים אשר התחילו לעבוד, פתחו עסק פרטי, או התחילו לימודים – והכול בתום לב – בשל חשדם של אנשי האוצר שמא מדובר ברמאים?! – על שום החשד מהרהורי לב של אנשי האוצר שמא מדובר ברמאים?! והרי בעניין אוניברסיטת לטביה שנדון בפסק הדין מוטסקי החשד למראות היה מבוסס על חקירת משטרה ואילו בענייננו מה הבסיס לאותו חשד? – דעות קדומות וסטריאוטיפים אנטי-חרדיים של פקידי האוצר? – אתמהה.

19. חשדות, ככל שקיימים כאלה, יש לבחון באופן פרטני. אך אין המשרד רשאי לפעול על סמך הנחה לפיה כולם רמאים.

20. מן הטעמים האלה, אבקש לבטל לאלתר את ההנחיה של האגף הבכיר ולעדכן לאלתר את הסטטוס של כל מי שהיו רשומים כלומדים במוסדות תורניים והודיעו על שינוי בנתונים הנוגעים לתנאי זכאותם.

21. ככל שההנחיה שלא לעדכן לשנות סטטוס תעסוקי לאברך לא תבוטל לאלתר, מרשיי יפנו לערכאות המוסמכות.

בכבוד רב ובברכה,

יצחק בם, עו"ד

העתקים :

1. עו"ד גלי בהרב מיארה, היועצת המשפטית לממשלה.

2. עו"ד דודו קופל, היועץ המשפטי – משרד האוצר.